

Kestävä käsityömuotoilu / Eija Vähälä

Seminaari 23.9.09 / Taito ry

Tervetuloa Kestävän käsityömuotoilun seminaariin!

Ei tietenkään ole kummallista, että Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito ry on seminaarin järjestäjä.

Taito ry:n visio:

Käsityö elämässä, tuotteissa ja palveluissa

Edistämme käsityötä kulttuurina, taitona ja elinkeinona. Edistämme käsityötä kulttuurina, taitona ja elinkeinona.

Taito ry:n arvoissa on kirjattuna:

Käsityö mahdollistaa ympäristön esteettisyyden ja kestävän kehityksen. Taito ry:n visiossa on Käsityö elämässä, tuotteissa ja palveluissa. Sieltä löytyy myös henkinen kestävä kehitys: Käsityön merkitys uudistuvana taitona ja elinikäisenä oppimisena. Liitossa määritellään, että Käsityötaito on uudistuvaa sekä tekijäänsä ja kokijaansa uudistavaa.

Taitaa olla niin, että YK:n Ympäristön ja kehityksen maailmankomissio otti ensimmäisenä esille raportissaan 'Yhteinen tulevaisuutemme' (1988) ajatuksen kestävästä kehityksestä. Sittemmin kestävästä kehityksestä on muodostunut paljon käytetty käsite, jonka merkityssisältö saa uusia vivahteita.

Myöhemmin useat ympäristön tilaa selvittäneet ja tulevaisuutta ennakoivat raportit ovat tulleet päätelmiin, joiden mukaan ihmiskunnan ja ympäristön suhde on kestävämmän kehityksen raiteella. Maapallon mittakaavassa meitä uhkaavat mm. ilmakehän muutokset, biologisen monimuotoisuuden väheneminen ja metsien häviäminen, aavikoituminen, merien likaantuminen sekä haitallisten kemikaalien lisääntyminen.

Euroopan unionin ympäristöpolitiikan tavoitteena on suhteuttaa taloudellinen kasvu ympäristön kantokykyyn. Niinpä on ryhdytty toimiin mm. energiankulutuksen ja päästöjen vähentämiseksi.

Olemme jo hyväksyneet sen, että toimitaan siten, että kehitys turvaa nykyihmisen tarpeiden tyydyttämisen vaarantamatta tulevien sukupolvien mahdollisuutta tyydyttää omia tarpeitaan. Niin, että Mummin Mukelolla on mahdollisuus uida puhtaassa järvessä, että hän voi poimia sieniä metsästä ja tutkia monimuotoista eläinmaailmaa.

Meidän on käsitettävä Kestävä kehitys vähintään:

Taloudellisena kestävytenä, Sosiaalisena kestävytenä ja Kulttuurisena kestävytenä.

Suomalaiseen kulttuuriin kuuluu vahva selviytymisen ja osaamisen traditio. Suomalaisen käsityön voima on aina ollut vahvassa käsityötaidossa sekä persoonallisessa ja luonnonläheisessä muotoilussa.

Ekologisesti kestävä kehitys nähdään jo eräänlaisena itsestäänselvyytenä, joka kulkee ajatuksissa ja teoissa mukana sitä erikseen alleviivaamatta.

Nykyisin puhutaan sujuvasti elinkaariajattelusta ja elinkaariarvioinneista.

Silloin tavoitteena on tuotteen tuotanto- ja käyttöhistorian hallitseminen kokonaisuutena. Suunnittelijalle on sanottu: Älä suunnittele tuotteita vaan tuotteiden elinkaaria.

Mielenkiintoista on kuulla tänään, mihin päin luennoitsijamme kallistuvat: onko hyvä, että meillä on kestäviä ja pitkäikäisiä tuotteita vai lyhytikäisiä, helposti hävitettäviä artefakteja.

Muotoiluakatemia oli 90-luvulla mukana kansainvälisessä hankkeessa, missä mm. opimme MIPS-analyysin. (Material Input Per Service unit) Se on saksalaisen Wuppertal-instituutin kehittämä laskentamenetelmä. Siinä tarkastellaan tuotteen sisältämän materiaalmäärän suhdetta tuotteen aikaansaamiin palveluihin ja hyötyihin. MIPS pyrkii siis kertomaan, kuinka paljon luontoa ihminen ottaa käsittelyynsä, jotta saadaan tuotetuksi jokin tuote tai palvelu.

Tällaisissa menetelmissä jokaiselle tuotteelle voidaan laskea ns. ekologinen selkäreppu. Mitä painavampi reppu, sitä huonommin on asiat.

Nykyään halutaan parantaa tuotteiden ja yrityksen imagoa kestävästä kehitystä arvostamalla. Ympäristömyönteinen toiminta on yhä tärkeämpi osa yrityksen kokonaislaatua. Kestävän kehityksen hyväksi toimiva yritys luo turvallisuutta asiakkaille. Ympäristöriskeillä ja -haitoilla on erittäin kielteinen vaikutus yrityskuvaan.

Kokonaiset epäekologiset tuoteryhmät voivat kadota markkinoilta hetkessä, kuten kävi esim. CFC-kaasuille aerosolipulloissa. Olen varmaan itsekin suihkuttanut 60-luvulla suuriin hiuslaitoksiin, nutturoihin, otsonikerrosta ohentavia hiuslakkoja.

Tänä päivänä meillä on jo paljon tietoa ympäristön suojelusta ja tuotteista, jotka on merkitty erilaisin ympäristömerkein. Ne auttavat kuluttajaa tunnistamaan tuotteet ja palvelut, jotka on valmistettu tietyllä tavalla, mm. ympäristövaikutusten osalta.

Wuppertal Institut ja eräät muut saksalaiset kestävä kehityksen organisaatiot ovat tehneet jo vuosia myös Käsiteollisuuden kestävyden kriteereitä.

Huomattavaa on se, että Kestävä kehitys on laajennettu perinteisestä ekologisesta ajattelusta sisältämään myös henkisiä tekoja ja yrityksen taloudellista toimintaa. Sellaisia ovat esimerkiksi Sosiaalinen vaikuttavuus, millaiset ovat käsiteollisuusyrityksen sisäiset sosiaaliset hyödyt liiketoiminnan kannalta.

Kuopion Muotoiluakatemia on mukana kansainvälisessä EuroCrafts21-hankkeessa, johon osallistuu yhdeksän organisaatioita kuudesta Euroopan maasta.

Hankkeen teema on:

Kestävä kehitys eurooppalaisessa käsityössä -

Developing competencies for sustainable management in European handicraft.

www.eurocrafts21.eu

Hankkeeseen osallistujien asiantuntijuusalueet liittyvät innovaatiotoimintaan, muotoiluun, käsi- ja taideteollisuusalaan, koulutukseen sekä kestävään kehitykseen (mm. Factor 10 Institute Itävallasta ja Wuppertal Institute Saksasta).

Projektin tavoite on yhdistää kestävän kehityksen näkökulmia käsityöalan koulutukseen, osaamisen kehittämiseen ja alan neuvonta- ja konsultaatiotoimintaan.

Projekti jatkaa aikaisemmin Saksan Rhine- Westphalen alueella toteutettua hanketta, jossa kehitettiin ja testattiin käsityöalan kestävä kehityksen koulutus- ja konsultaatiotuotteita. Euro Crafts 21-projektissa jatketaan opetustuotteiden kehittämistä huomioiden uusien kohdemaiden tarpeet.

Tämäntyyppisissä projekteissa lisätään kestävä kehityksen tietoutta eri maissa ja opitaan toisiltamme. Samalla luodaan uutta tietoa, tässä tapauksessa käsityön kestävästä kehittymisestä. Kouluttajana mielestäni on tärkeää saada myös ajankohtaista opetusmateriaalia eri koulutusportaiden käyttöön. Sitä tässä hankkeessa myös julkaistaan.

Saksalaiset ovat joissakin kestävä kehityksen asioissa olleet etunenässä ja aktiivisia. Muistan hyvin, että matkustaessamme Saksassa 80-luvulla törmäsimme jo leirialueilla jätteiden lajitteluun. Se tuntui silloin kummalliselta ja jopa yliliiioittelulta. Nyt se on jokapäiväistä ja itsestään selvää.

Tämä EuroCrafts21 – hanke on hyvin voimakkaasti saksalaisten ja itävaltalaisten vetämä. Saksassa luokitellaan 151 käsityöalan sektoria. Se käsitetään hyvin monipuolisena, mutta haasteiltaan samankaltaisena.

He ovat kehittäneet eri hankkeissa monia tapoja nostaa käsityöyritysten tietoutta kestävästä kehityksestä, ja tuottaneet paljon myös opetus- ja tiedotusmateriaalia.

Meidän koulutuksesta vastaavien on myös otettava kestävä kehityksen haasteet luonnollisena osana. Kestävä kehityksen kasvatuksen eri muodoissaan tulee olla monilla eri koulutusportailla.

Muotoilijoille ja tuotesuunnittelijoille olevassa koulutuksessa asia on erityisen merkittävä. Kuopion Muotoiluakatemia opiskelijan kompetensseihin on sisällytetty laajasti nämä tavoitteet.

Katson, että mm. muutosvalmius ja elinikäinen oppiminen, luova ongelmanratkaisu, eettinen osaaminen ovat sellaisia, jotka antavat pohjan kestävä kehityksen ymmärtämiselle ja ratkaisujen tekemiselle.

Kun opiskelija havainnoi elinympäristön ilmiöitä ja siinä tapahtuvia muutoksia, hän ymmärtää ammattialalleen tarjoutuvia mahdollisuuksia ja toisaalta yhteiskunnan ja liike-elämän luoville toimialoille asettamia odotuksia ja vaatimuksia.

Opiskelija orientoituu kuluttajien elämäntapojen ja tarpeiden tarkasteluun tulevaisuuslähtöisesti.

Muotoilu- ja käsityöalalle on jatkuvia muutoksen haasteita: trendien syntyvät, erilaiset kuluttaja- ja käyttäjäryhmät, tulevaisuuden ennakointi suunnittelutehtävissä, on tunnistettava tulevaisuuden markkinoita, käyttötilanteita ja käyttäjien maailmaa.

Vastuullisuutta on se, että tarkastellaan lisäksi tulevaisuus-seuraamuksia, joita esim. tuotteiden lisääntyvä älykkyys ja vuorovaikutteinen käytettävyys, tulevaisuuden tekniikka ja materiaalitekniikka sekä elämyksellisyyden tavoittelu käyttäjän tuotesuhteessa tuovat mukanaan.

Onhan nyt ajassamme paljon ilmiöitä, jotka tukevat kestävästä kehityksen ajattelua. Joskus tietäen – joskus tietämättämme – olemme mukana muodissa, jonka lähtökohdat saattavat olla myös eettisesti kestäviä.

Kirpputoreja ja Second Hand kauppoja on syntynyt kuin sieniä sateella. Kierrätys kuuluu kaikille. Olen itse vannoutunut kirppari-ihminen! Ostan ja myyn, niin kuin hyviin tapoihin kuuluu.

Kävin kauan sitten kirppareilla hieman vaivihkaa, huppu päässä, ettei kukaan vaan luulisi että palkanmaksu Muotoiluakatemiassa on loppunut ja tarvitsen halpoja käytettyjä tavaroita.

Aivan suurena ja helpottavana uutisena helsinkiläinen kälyni kertoi varmaan 15 vuotta sitten, että hänen tuttavansa, lentoemännät, ovat pystyttäneet Hietalahden torille myyntiä, missä kaupittelivat ulkomailta ostamiaan käytettyjä vaatteitaan.

Olen itsekin matkustanut kerran Kuopiosta Helsinkiin myymään neulepaitojani Hietalahden torille. Nyt on ollut jo pitkään trendikästä käydä kirppareilla, myymässä ja ostamassa.

Myös Vintage on jotain, mikä pitää nyt kokea! Tämän viikon lopulla järjestetään jo toisen kerran Kaapelitehtaalla Vintage-tapahtuma. Sinne kiiruhtavat muutkin kuin tötterötukkaiset fiffarit, sinne menevät modernit ihmiset, joita kiinnostaa vanhat ja aidot tuotteet. Määritelmänä Vintage on melko uusi, ja se tarkoittaa menneiltä vuosikymmeniltä hyvin säilynyttä., aitoa, alkuperäistä ja uniikkia tuotetta. Siis hienompi ilmaus kirpputoreille?

Kuopiossa jo viiden vuoden ajan on Daiga Daiga Duu-myymäälä tarjonnut asiakkailleen tuulahduksen tulevasta ja aikamatkan menneeseen. Kierrätysmateriaalien hyödyntäminen, hyväntuulisuus ja eettiset arvot yhdistyvät tämän putiikin tuotevalikoimassa.

Nousussa olevat pehmeät arvot näkyvät myös sisustuksessa kodikkuutena. Tuttu mummolatunnelma on nyt tullut kaupunkikoteihin. Nyt kotiin haetaan pehmeitä arvoja,, ekologisuutta ja lämpöä. Vanhat pitsiliinat, patinoituneet huonekalut, kuparipannut, ja Pauligin kahvipurnukat ovat arvossaan.

Käsin tehty tulevaisuus 2002. Sitra:

Käsityötaidot ovat pääomaa, joka kasvaa ja syvenee käytössä. Käsityömainen tuotantoprosessi on perusluonteeltaan ympäristöä säästävä. Käsityötuotteiden raaka-aineet ovat useimmiten uusiutuvia luonnonvaroja ja usein ne on hankittu läheltä. Laadukkaat tuotteet kestävät kulutusta ja monet käden taitoihin perustuvat palvelut toteuttavat kestävästä kehityksen ideaa käytännössä pidentämällä tuotteiden elinkaarta. Käsityöyrittäjän ympäristömyönteinen tapa toimia on viesti ihmisen ja ympäristön hyvinvoinnin puolesta.

Olen itse intoutunut käsityön harrastaja, koulutuksenikin viittaa kyllä sinne päin. Kun tein lisenssiaatin tutkimustani käsillä tekemisen vaikutuksesta ihmisen hyvinvointiin, oli minullakin taka-ajatuksena jonkinlainen kestävä kehityksen viitekehys. Käyttämällä käsiään, harrastamalla luovia prosesseja ihminen saattaisi auttaa itseään pitämään yllä vireyttään ja onnellisuuttaan.

Eikös sekin ole kestävä kehitystä, kun pysymme työkykyisinä ja hyvinvoivina ihmisinä.